

national
museum
wales
amgueddfa
cymru

Amser Golchi

Amser Golchi!

Golchi dillad cyn y peiriant golchi

Cyflwyniad athrawon

Adnodd digidol rhyngweithiol ar gyfer oedran 5-7 ynglŷn â golchi dillad cyn dyfodiad y peiriant golchi.

Gellir gweld sut brofiad oedd gwneud y golch trwy gymryd rhan mewn gweithdai Dysgu Gweithredol yn Sain Ffagan Amgueddfa Werin Cymru, Big Pit Amgueddfa Lofaol Cymru, Amgueddfa Wlân Cymru, Drefach ac Amgueddfa Lechi Cymru, Llanberis.

Manylion cyswllt ar gyfer llogi lle ar y dudalen olaf.

Cliciwch ar y symbolau hyn trwy gydol y llyfr:

Mwy o wybodaeth

Darganfod yr ateb

Awgrym gweithgaredd

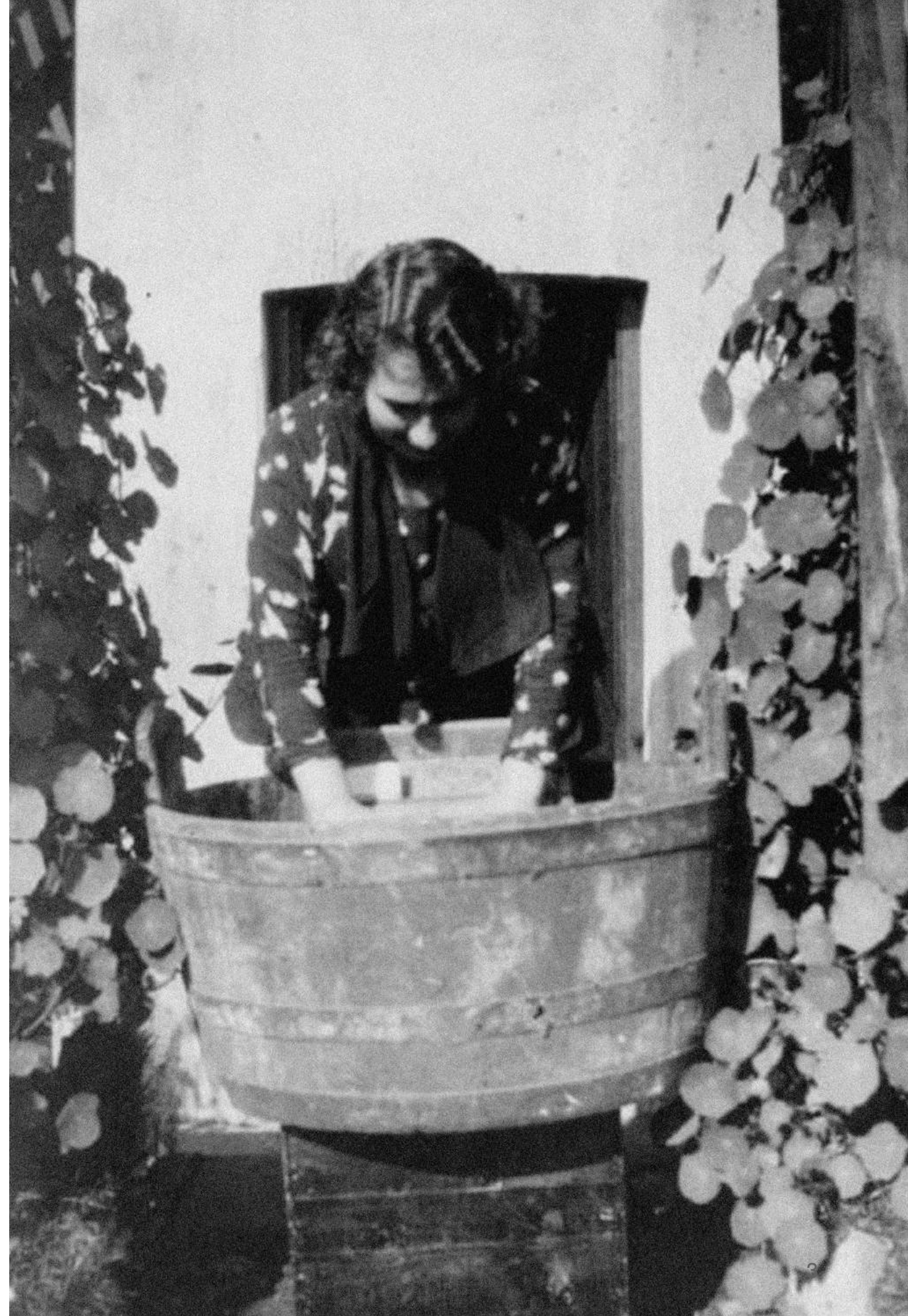
Cwestiwn myfyriol

Cyswllt â'r cwricwlwm:

Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd, Llythrennedd a Rhifedd, Hanes.

Beti Bwt a aeth i olchi,
eisiau dillad glân oedd arni;
tra bu Pegi yn 'mofyn sebon
aeth y dillad gyda'r afon!

Beth am gyfarfod Beti!

Helo!

Beti Bwt ydw i. Rydw i'n byw
amser maith iawn yn ôl.

Mae'n llawer gwell gen i ddydd
lau pan gai bobi bara...

Ond ar ddydd Llun... mae'n
amser golchi dillad!

Dyma fi wedi newid! Mae gen i ddwy
ffedog, un wedi ei gwneud o hen sach!

Rydw i'n golchi dillad **POB** dydd Llun, **POB**
wythnos.

Rydw i'n golchi ar ddydd Llun oherwydd ar
ddydd Sul, mi fydda i'n mynd i'r capel ac
wedyn yn cael gorffwys drwy'r dydd. Ar ôl
cael gorffwys, mae gen i ddigon o egni yn
barod ar gyfer y gwaith caled dydd Llun!

Beth am ddarganfod mwy am olchi amser
maith yn ôl...

Beth am ddechrau trwy feddwl sut mae dy ddillad di yn cael eu golchi?
Rhwbia'r peiriant i weld sut oedd golchi dillad amser maith yn ôl!

Does gan Beti ddim un o'r rhain... ond pam ddim?
Beth sydd ar goll yng nghartref Beti? Beth am edrych...

Oherwydd does dim....

Roedd trefn i'r golchi!

Ceisia ddyfalu trwy roi'r mathau o ddillad yn y drefn gywir.

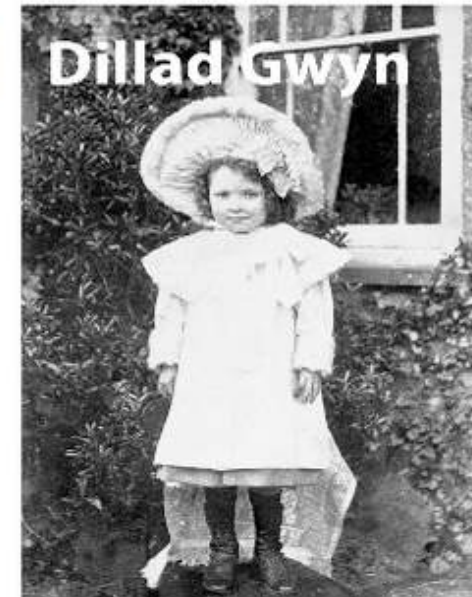
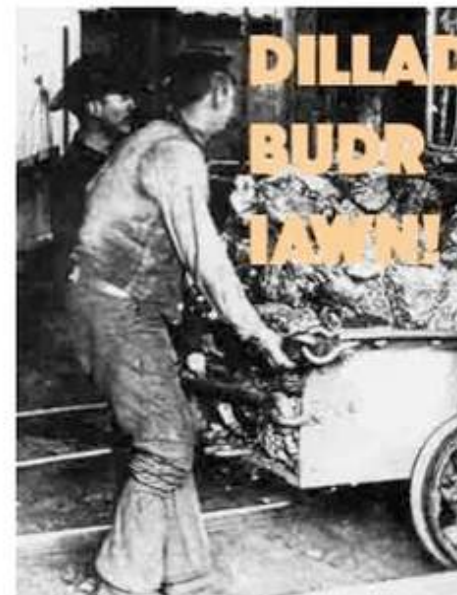
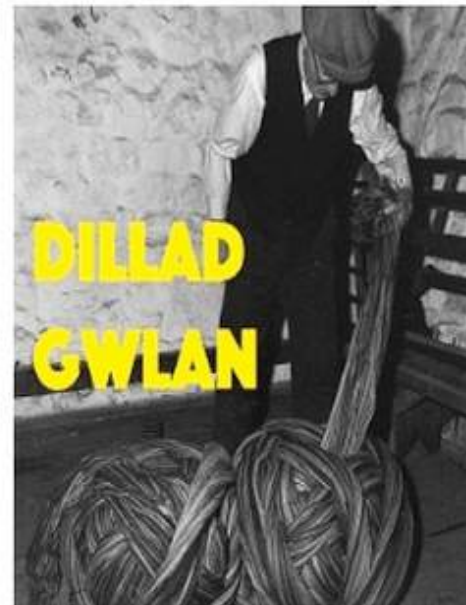
0

1

2

3

4

Dillad gwaith, y dillad mwyaf budr, fyddai olaf. Pwy fyddai'n gwisgo'r rhain?

Clicia yma i weld pa waith sydd yn achosi dillad i fod yn fudr iawn...

Dyma chwarelwr yn gwisgo ffustion, math o drowsus, sydd yn mynd yn llychlyd iawn wrth dorri llechi.

Dyma Kate Roberts yn sôn am olchi dillad, a pa mor anodd oedd golchi ffustion chwarelwr!

“Dyna chi'r gwaith caleta' gan wraig y tyddynnwr a'r chwarelwr oedd golchi ffustion. Rwan, oedd y chwarelwr bob amser yn gwisgo trowser melfarèd, cordiròi. Côt lian hefyd, 'dach chi'n gweld, o dan 'i grysbas ynte. Wel, gyntaf âi o i'r chwarel pan odd rheina'n lân, odd llwch llechi hyd iddyn nhw'n toedd? Ac ond unwaith bob mis fyddan nhw'n cal 'u golchi ac rodd hi'n job ofnadwy. A roedd y trowser yn mynd yn wynnach ac yn wynnach fel oddach chi'n 'wisgo fo. Odd o'n dechra yn rhyw frown, 'dach chi'n gwbod, ac wedyn mi fydda'n mynd yn wynnach wrth gal 'i olchi 'te, a diwrnod ofnadwy i wraig y chwarelwr odd diwrnod golchi ffustion. Y sosban odd ganddi i ferwi dillad ag oddan ni'n gorfod gneud y cwbwl yn y gegin 'dach chi'n gweld, y sosban ffurf wŷy, hirgrwn a handlan fel'na wrthi hi, fawr fel'na dros 'i phen hi'n te. Handlan fasa'n hongian os bysach chi isho. A wedyn odd hi'n gorfod berwi y dillad yma, y ffustion yma, mewn dŵr a soda, cofiwch!

Oddan ni'n tynnu dŵr o bistyll bach yn nhalcen y tŷ, 'dach chi'n gweld. Ddim o dap o gwbwl 'te - pistyll dŵr digon da i'w yfed. Odd o'n dŵad trwy lechi i lawr o ffynnon yn nhop y cae a wedyn i lawr trwy gafn llechi, 'dach chi'n gweld, i lawr i'r pistyll. Wel fydda Mam, 'dwn i ddim sut odd hi'n neud o, yn cario'r sosban fawr 'ma, hirgrwn 'ma, efo'r ffustion ynddi ac yn rhoid o dan y pistyll i strelïo nhw, bob tywydd. Bob tywydd. Ac yn anodd i sychu, odd o'n anodd i sychu, yn y gaea'n te, yn ofnadwy. Ond fyddan nhw'n cal 'u rhoi allan ar y lein mae'n debyg - gafal mewn diwrnod go lew yntê. Fydda'n diferu beth bynnag, a dod â nhw i'r ty i olchi, i'w sychu.”

Dw̃r

oedd angen digon o ddŵr i
wneud y golch. Ond doedd gan
lawer o bobl ddim tap yn y tŷ
amser maith yn ôl.

Dychmyga fod dim tap yn dy dŷ
di – ble arall mae 'na ddŵr?
Beth am chwarae gem drwy
ddyfalu'r enw iawn o'r
llythrennau o dan y llun?

RESTART

Score: 0

Beth yw hwn?

G N Y F F N O N N

Jennie at the Well.

1913

Dau fwced ac iau sydd gen i. Er mwyn cario'r pwysau ar fy ysgwyddau.

Dwi'n dod â dau fwced yn ôl o'r afon bob tro. Nawr am gwis!

Sebon

*A bright smile
and the washing done*

No need to worry on wash-day when the kiddies come home, as long as you use Persil.

You'll be all over smiles because the washing will be over and done with, the clothes beautifully clean and undamaged, hours ago. Washing only takes thirty-five minutes in all—five to get ready (your job) and thirty to wash (Persil's job). Could anything be simpler?

In 3½d. and 5½d. Packets

Persil

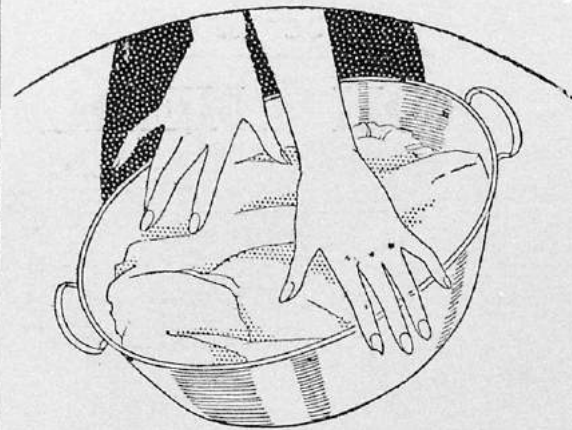
Persil is full of oxygen which is set free in the washing. The Persil oxygen eats up the dirt, leaving the clothes clean and unharmed.

Per 47—31

JOSEPH CROSFIELD & SONS LTD.
WARRINGTON

Write for free booklet which tells how to use Persil.

Trying Duties!

SPARE THOSE HANDS

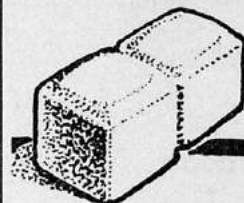
In and out of water, in all sorts of weather — no wonder hands suffer and become red and rough. But perhaps you use Fairy Soap? So rich, so full of gentle, skin-feeding Olive Oil instead of harmful rosin! If you do, your hands will remain soft and smooth, and you may snap white fingers at household duties—even on washday! Ask your Grocer for Fairy Soap.

6½d. per 1 lb.
Twin-Bar
(not 12 ozs.)

Fairy Soap

OLIVE OIL

THOMAS HEDLEY & CO., LTD., Fairy Soap Works, Newcastle-on-Tyne.

London Address: 77 Queen Victoria Street, E.C.4

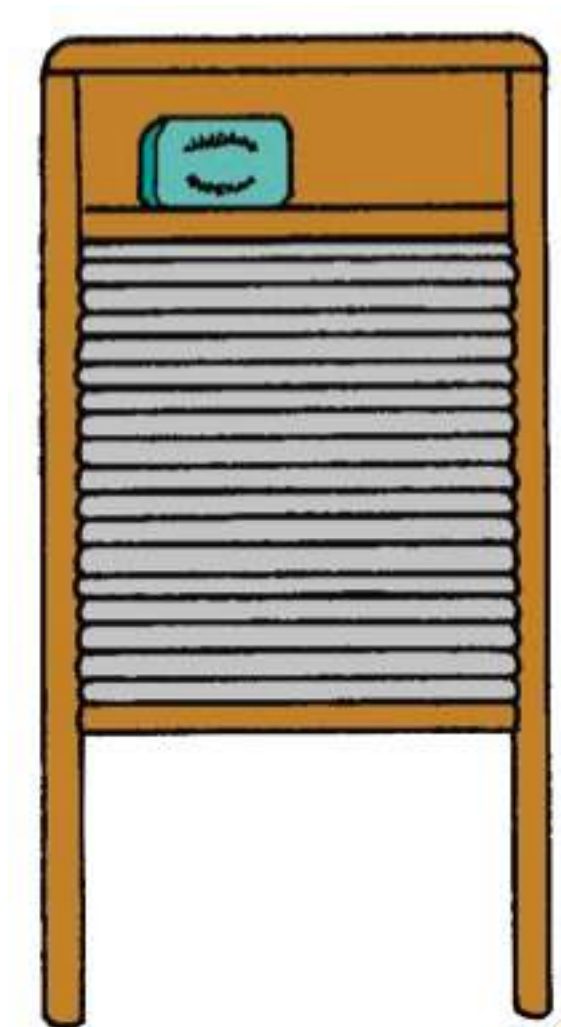
C4

Cyn bod powdwr golchi roedd
yn rhaid defnyddio sebon.

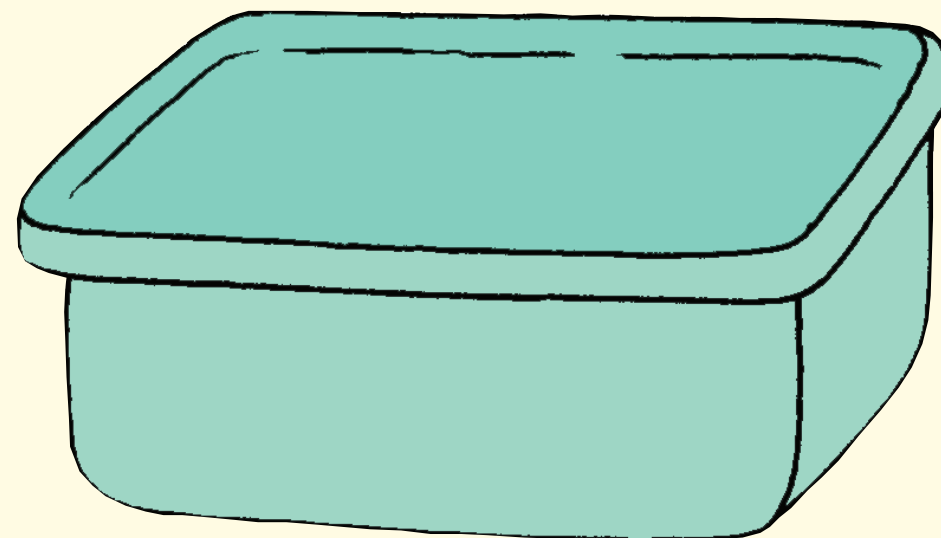
Roedd yn rhaid rhoi'r sebon yn
syth ar y dillad, nid mewn drôr
mewn peiriant fel heddiw.

Dyma'r sebon yn saff ar y silff.

Be fyddai'n digwydd i'r sebon
pe bai yn y dŵr?

Clicia ar y bowlen i
ddysgu'r gair gwyddonol!

*“Couldn’t be done better,
Mrs. Rawlins!”*

*“I’m glad you’re satisfied, mum, they have
come up well, haven’t they? It’s the Robin
Starch. How easy Robin does the work!”*

Robin is the right starch for
everything—for big things
and little things. Use it for
cold starching and for hot
starching too.

You will see how smoothly

the iron glides over table-
cloths, lace curtains and sheets.
Robin gives a finish equal to
that of an expert laundress.
Ask your grocer for Robin
next time.

ROBIN Starch

RECKITT AND SONS LTD. HULL AND LONDON

Roedd starts yn
cael ei ddefnyddio i
wneud dillad yn galed, i gadw eu
siâp yn well ac er mwyn eu cadw yn
lan yn hirach.

Caiff llieiniau bwrdd a ffedogau eu
startsio gyda dŵr **poeth**. Roedd
startsio gyda dŵr **oer** yn sgil, ac
weithiau roedd yn rhaid i rywun
gyda’r sgiliau arbennig hynny ddod
draw i’r tŷ i wneud y gwaith!

Yna i rinsio, defnyddiai Beti
ychydig bach o Bliw. Ond
pam Beti?

Gwrandewch ar Elizabeth Ebenezer yn sôn am ddefnyddio Bliw. O
diar, mae dillad rhai yn troi yn las gyda gormod o Bliw!

“Oedd perygl i rai onyn nw i roi gormod, chwel. Welech chi dillad rhai ar y lein –
O! On nw’n las, las! A unwaith ethe’r glasni ‘ma fewn i’r calico, yn ych byw gesech
chi e mâs, mae’n debyg. Odd rhai rhy lawdrwm ar hwnna. Neud y gwyn yn wynnach.
‘Na oedd yr idea.”

Offer

Mae gen i sebon a dŵr poeth, ond beth am yr offer?

Alli di roi'r enw cywir wrth y llun cywir?

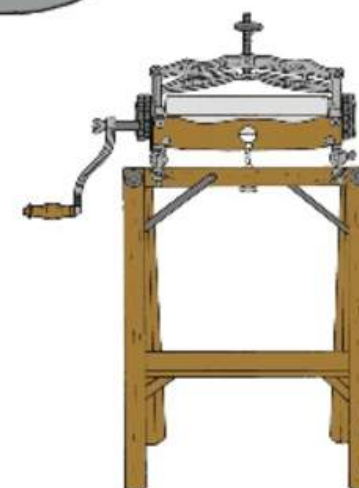
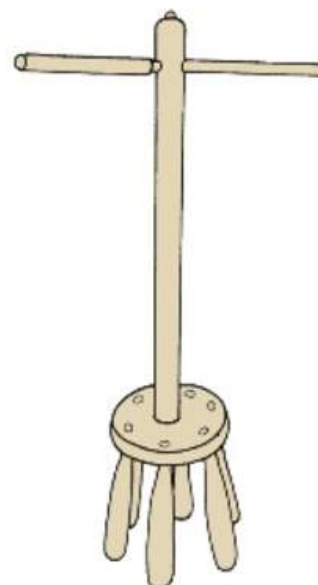
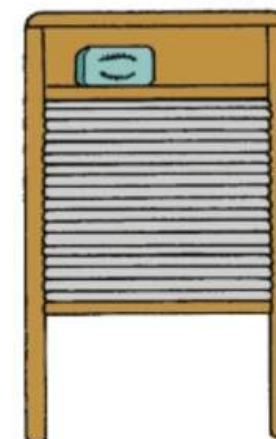
**BWRDD
SGRWBIO**

DOLI

**TWBA
DOLI**

MANGL

**TWBA
GOLCHI**

Pa offer sydd yn y llun hwn?

Rhaid sgwrio yn galed, i fyny ac i lawr, i fyny ac i lawr!

Tynnwyd y llun yma o rywun yn
sgwrio yn galed yn 1900 ym
Mrechfa, Llandeilo.

Mae hyn yn rhwbio'r baw i ffwrdd
ac yn gwneud yn siŵr fod y sebon
dros y dillad i gyd.

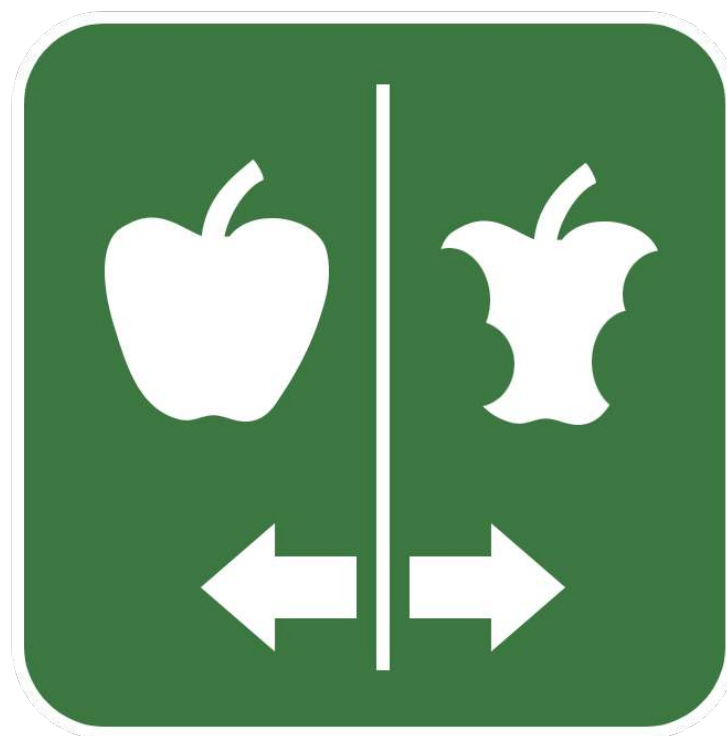

Dyma Miss Kate John o Ferthyr yn y 1940au yn defnyddio bwrdd sgwrio. Yn rhwbio'r dillad i fyny ac i lawr y bwrdd sgwrio.

Mae'n waith caled!

Doli yw hon! Ydi hi'n edrych fel doli? Roedd rhai pobl yn meddwl ei bod hi.

Clicia ar y doli i weld pam...

Mae beti yn symud y doli i fyny a
lawr, ac yn ei throi a'i throi
drosodd a drosodd er mwyn cael
y dillad yn lân.

Fyny, lawr, troi a throi!

Fyny, lawr, troi a throi!

Sychu a smwddio

Nawr rhaid dechrau sychu., Y cam cyntaf yw cael gwared ar ddiferion trwy ddefnyddio mangl.

Os wyt ti'n troi'r ddolen yr un ffordd a bysedd y cloc – beth yw'r enw ar y cyfeiriad yma?

Clicia i weld os wyt ti yn gywir.

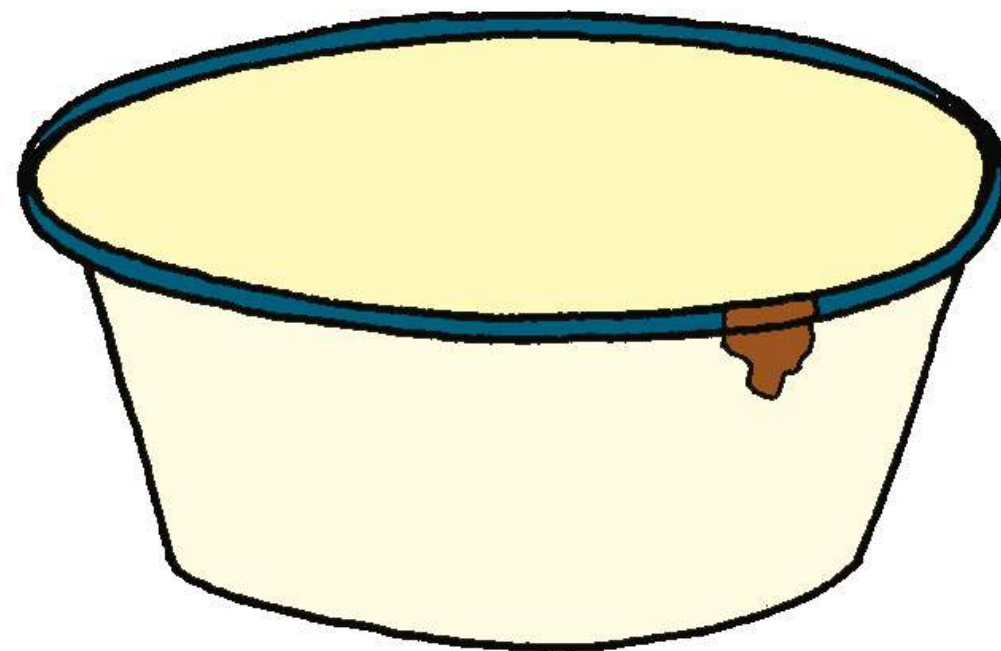

Mae Beti yn ofalus wrth ddefnyddio'r mangl,
rhag ofn iddi golli bys!

Mae Beti yn casglu'r holl ddŵr o'r mangl yn y
bowlen, er mwyn ei ailgylchu a'i ddefnyddio ar
gyfer ychydig o lanhau.

Yna mae'r dillad yn barod i'w rhoi ar y lein...

Dyma beth mae Beti yn
defnyddio i roi dillad ar y
lein. Pegiau!

Amser maith yn ôl, roedd
plant bach yn arfer
gwneud eu teganau eu
hunain allan o bethau o
amgylch y tŷ, fel pegiau.

Dyma luniau o ddillad ar y lein. ?

Dyma Esmee Rees yn y 1960au yn Nhreorci, yn cael ychydig bach o help!

Roedd yr haul yn ddefnyddiol ar gyfer sychu, ond roedd hefyd yn dda, fel y Bliw, i gael y dillad yn wyn, trwy gannu y dillad.

Dyma Elizabeth Davies yn cannu dillad drwy eu rhoi ar y clawdd yn Aber-banc, Dyfed yn 1935.

Dyma ddol peg. Wyt ti erioed wedi creu un?

Beth am chwarae gêm i greu dol peg ddigidol?
Llusga'r dillad er mwyn gwisgo'r peg.

Pan mae'r dillad yn sych,
mae'n amser smwddio.
Ond heb drydan, roedd
yn rhaid cynhesu'r haearn
ar y tân.

Roedd angen profi'r
haearn i weld os oedd e'n
ddigon poeth, ond heb ei
gyffwrdd!

Er mwyn gweld os oedd yr
haearn yn ddigon poeth roedd
pobl yn poeri ar yr haearn, fel
mae Afanwen Davies yn gwneud
fan hyn.

Mae dŵr poeth yn troi yn stêm,
ac os yw'r haearn yn ddigon
poeth bydd yr un peth yn
digwydd i'r dŵr yn y poer.

A dyma sut oedd smwddio, er
mwyn gwneud yn siŵr bod
dim un crychyn. Gelwir y
crychion yn draed brain!

Peiriant Golchi

Dyma lun o beiriant golchi
cynnar o'r 1950au, gyda
mangl a thwba mewn un.

Ar y dudalen nesaf mae mwy
o luniau o hen beiriannau.
Roedd y peiriannau yma'n fwy
hen byth ac yn cael eu
defnyddio cyn trydan!

Dyma fwy o hen beiriannau...

A dyna ni! Nawr mae'r dillad i gyd wedi eu golchi a'u sychu, ac yn barod i'w gwisgo. Bydd Beti yn gwneud yr holl beth eto ddydd Llun nesaf!

Sut mae Beti'n teimlo ys gwn i? Beth mae Beti yn ei ddweud ar ddiwedd y golch?

Casgliad y Werin Cymru People's Collection Wales

Beth am ddod i helpu ni gyda'r golch?

Sain Ffagan Amgueddfa Werin Cymru

Ffoniwch (029) 2057 3424 neu e-bostio
addysg.sainffagan@amgueddfacymru.ac.uk i gadw lle
<https://amgueddfa.cymru/sainffagan/addysg/sylfaen/>

Amgueddfa Lechi Cymru

(wythnos ym mis Chwefror yn flynyddol)

Ffoniwch (029) 2057 3702 i gadw lle
<https://amgueddfa.cymru/llechi/addysg/sylfaen/>

Amgueddfa Wlân Cymru

Ffoniwch (029) 2057 3070 i gadw lle
<https://amgueddfa.cymru/gwlan/addysg/sylfaen/>

Big Pit Amgueddfa Lofaol Cymru

Ffoniwch (029) 2057 3650 i gadw lle
<https://amgueddfa.cymru/bigpit/addysg/sylfaen/>

